

A L'ENTORN DE LA POESIA A L'ESCOLA

Damià Pons i Pons

Conseller d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears

Marcel Proust té un petit llibre titulat *Sobre la lectura* en què diu una afirmació que probablement tots hi podem estar d'acord: "Mentre la lectura sigui per nosaltres la iniciadora que amb les seves claus màgiques ens obre, al fons de nosaltres mateixos, la porta dels llocs on no hauríem sabut entrar, el seu paper és saludable"(1). Però també estarem d'acord que endinsar-se en el món de la literatura, i més encara de la poesia, requereix, en general, algú que ens mostri la seva porta d'entrada... i encara diríem més, probablement amb això no n'hi haurà prou. Un d'aquests guies és, sens dubte, l'escola.

Aquesta porta comença a obrir-se ja a l'Educació Infantil, amb el treball oral de fer rimes senzilles a partir dels objectes de la vida quotidiana: amb els seus noms, amb noms d'animals, etc. És en aquestes primers anys quan els infants comencen a deduir relacions de forma, de color, de gust etc., entre objectes diferents; i això vol dir l'ús d'un dels primers recursos literaris: la comparació. D'aquí a la metàfora no hi va res. Si escoltam amb un mínim d'atenció un nin de tres o quatre anys constatarem que el seu llenguatge espontani és ple de figures retòriques, és ple de poesia. A més de les que hem dit, el seu joc simbòlic és ple d'animals que parlen. I això, és la personificació.

Com és sabut, l'Educació Primària és un moment clau en la formació cognitiva i personal dels infants. És l'etapa en què ha de començar a adquirir l'hàbit lector i la curiositat i el gust per la lectura. El paper del professorat el descriu amb habilitat Jacqueline Kerguénou: "No doneu bistec a una criatura de pit. (...) perquè el lector debutant necessita un text a la mesura de les seves capacitats. (...) La manera de fer ho és tot. El guia acompanya l'escalador, no li impedeix progressar. (...) Bé cal que descobreixi, ell -el lector debutant-, allò que li agrada, allò que prefereix, allò que no fa per a ell"(2).

És en aquesta etapa que cal que els joves lectors avancin en la comprensió del text escrit en el seu

aspecte literari, i alhora ha de descobrir els valors estètics dels textos. Ara, serà de cabdal importància l'audició, la recitació, la reproducció i la memòria oral que, a més del que hem dit abans, serà el començament del ritme, de l'entonació i de la dicció.

En aquesta tasca, pensam que són bàsics, a més d'una font inexhaurible, els materials - els textos provinents de la tradició oral.

A grans trets, les cançonetes els farà ampliar el llenguatge expressiu, eduquen l'oïda, el ritme, la rima, cosa que facilita tot el procés de memorització, també els potencia el sentit estètic i poètic perquè signifiquen, i també ho hem dit abans, la introducció de l'infant al món dels recursos literaris més bàsics. En aquest sentit, les endevinalles, els refranys, les frases fetes, els embarbussaments són uns materials òptims per treballar el sentit poètic i tot tipus de figures estilístiques.(3)

És en aquestes etapes que l'actitud pedagògica del professorat té a veure amb el que sintetitzen aquestes paraules de Gabriel Janer Manila: "És especialment important la consideració de la paraula com a objecte transicional, perquè és el suport de les representacions simbòliques i base sobre la qual s'organitza l'experiència. I, per altra part, la paraula és una de les primeres joguines, una joguina immaterial que permet una creativitat infinita. Redescobrir el plaer del joc amb la paraula hauria

d'esser un objectiu principal de la didàctica".(4)
Sovint el rebuig de l'alumnat davant d'un poema és conseqüència d'una pràctica pedagògica desencertada.

Efectivament, ens podem acostar "La cançó de na Ruixa-mantells", de Miquel Costa i Llobera, mitjançant la lectura i l'audició, la comprensió en forma de representació plàstica, l'intercanvi de perspectives, la recreació poètica a través del cal·ligrama, de la reescriptura en prosa d'aquest poema narratiu, etc. O bé hi podem fer anàlisis mètriques, recomptes síl·labics, recerques retòriques... Recordau les paraules d'abans: "No doneu bistec a una criatura de pit". El naufragi és assegurat. El resultat que n'obtidrem s'acostarà al títol d'un article de Gianni Rodari, escrit, és clar, en clau irònica: "Com ensenyar a odiar la literatura als nens"; vet aquí un fragment: "Agafeu els preciosos contes de Tolstoi, condemneu un escolar a analitzar noms i pronoms, verbs i adverbis, i us garanteixo que, la resta de la vida, associarà el nom de Tolstoi a una sensació visceral d'enuig que el portarà tan lluny d'Anna Karenina com de la pesta i el farà fugir de Guerra i Pau com si fugís d'un núvol de tàvecs"(5).

Òbviament, l'exageració és evident, però també ho és la idea subjacent d'aquestes paraules de Rodari.

A l'Educació Secundària, la finalitat de la literatura, en darrer extrem, és la de consolidar l'hàbit lector que s'ha començat a adquirir a Primària. Aquest és el repte, i tots sabem de les seves dificultats.

En qualsevol cas, però, l'alumnat ja ha de tenir dents per "menjar aquell bistec", per això caldrà combinar dues vessants: d'una banda hauré d'insistir que la literatura és, abans de res, una font de plaer; que cal mantenir - o establir- una actitud de sensibilització per la lectura; ens caldrà mostrar els aspectes lúdics i creatius que té el llenguatge; i hauré de fer veure a l'alumnat que la poesia és l'eina que ens permetrà l'expressió del pensament més íntim, dels sentiments, de les fantasies, de les pors...

D'altra banda, caldrà fer establir relacions entre les obres, els poemes, els autors, els moviments, en el seu context social, històric, etc. en què han estat creats o s'han desenvolupat.

Som conscients que, en general, en aquestes edats és difícil llegir poesia. Les traves i els inconvenients són de diferent índole. Per exemple: els poemes que són de comprensió fàcil, sovint són tinguts

per massa infantils. També, és difícil trobar un poemari que s'ajusti als interessos com a persona i com lector de l'alumnat de Secundària. Per ventura, hauré de convenir que hi ha una poesia adreçada als infants i una poesia de lector adult. Quin pot ser el pont?

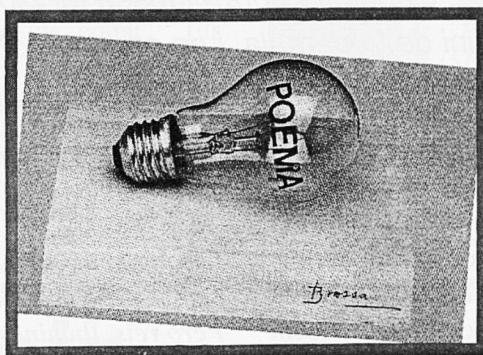
Conscients d'aquests fets i amb desig de mantenir o iniciar el contacte dels joves estudiants amb la poesia, la Conselleria d'Educació i Cultura ha dissenyat un programa de lectura de poesia adreçada als centres educatius de Secundària titulat "Paraula de poeta". Consisteix en una col·lecció d'opuscles de poesia, que hem titulat "Poemes essencials"; bàsicament contenen un text de presentació del poeta on explica les claus per interpretar el poemari i, en general, la seva obra, i una selecció d'entorn de 10 poemes feta pels mateixos autors tot pensant en un lector d'aquestes edats. Més en concret, el programa

va adreçat al segon cicle d'ESO i a Batxillerat. Aquests opuscles són gratuïts per a tots els centres que els sol·licitin.

El programa es complementa amb la visita del poeta al centre on, prèviament, han llegit els seus poemes, amb la finalitat de llegir, comentar, conversar, intercanviar opinions, etc.

Ara per ara, els poetes que hi participen són Miquel Cardell, Bartomeu Fiol, Joan F. López Casanovas, Josep Marí, Manel Marí, Biel Mesquida, Antoni Nadal, Ponç Pons, Jean Serra i Antoni Vidal Ferrando.

Els resultats, a partir de les sol·licituds que hem tingut són força optimistes, Paraula de poeta; per això, en cursos vinents, s'ampliarà la col·lecció amb nous poemaris d'altres autors.

- 1.- Marcel Proust: *Sobre la lectura*.
- 2.- *Faristol*, núm. 3, desembre 1986.
- 3.- *En aquest sentit, trobareu tot tipus de propostes didàctiques per avançar en aquest sentit als llibres de la col·lecció "Plenamar", elaborats pel Seminari de Didàctica de l'ICE de la UIB, i editats per l'editorial Moll; i als volums sobre poesia i escola, elaborats per Antoni Artigues, i editats per Edicions Cort; tots dos projectes compten amb el suport de la Conselleria d'Educació i Cultura.*
- 4.- G. Janer Manila (1982): *Cultura popular i ecologia del llenguatge*.- Barcelona.- CEAC.
- 5.- A. V. (1988): *Suggeriments per a una lectura creadora*.- Barcelona.- Aliorna.